

İslâmî Hizmette Tebliğ

The Proselytise In Islamic Religious Service

Merve İRİYARI

Özet

İslâmiyet'in en önemli meselelerinin başında gelen tebliğ, sadece kendi zamanını değil, kendisinden sonraki zamanları da içerisine almaktadır. Zira Kur'an-ı Kerim, sadece geldiği dönemde değil, insanlığın ilk zamanından itibaren başlayarak insanlığın son zamanını kapsayacak ölçüde nazil olmuş çok geniş külliyete sahip bir Kelamdır. Kur'an-ı Kerim'in tebliğ şekli ile başlanan bu makalede, sırasıyla Hz. Muhammed ve tebliğ, Risale-i Nur ve tebliğ konuları işlenmiştir. Bilimsel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır ve konu ile ilgili birçok farklı eserden alıntılama yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Kur'an-ı Kerim, Risale-i Nur, Tebliğ

Abstract

The Proselytise, which is one of the most important issues in Islam, includes not only the present times but also the times ahead. Because the Quran is a Divine Word with a very large complex that was sent down not only in the period when it came, but starting from the first time of humanity and covering the last time of humanity. In this article, which starts with a talk about the way the Quran followed; Hz. Muhammad and his proselytise method and Risale-i Nur and its proselytise method are discussed. Content analysis, one of the scientific research methods, was used and cited from many different works on the subject.

Keywords: Communication, Holy Quran, Risale-i Nur, Proselytise

Giriş

İslâmiyet'in gelmesi ile birlikte değişen hayat tarzları, beraberinde öğretme metodlarını da değiştirmiştir. Bu büyük değişimden önceki cahiliye devrinde, Arap toplumunun gelenek ve göreneklerinin yerleşik hayatın her alanında görüldüğü bir asırda, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (asm)'in vesile olduğu ve Müslümanlığı tebliğ ettiği zamanları tekrar değerlendirmek gerekmektedir. Peygamber Efendimizin yaptığı tebliğ vazifesinin kapsamının ve değerinin iyi bir şekilde anlaşılması için Risale-i Nur'daki bakış açısı önemlidir: Aynı zamanda ve aynı dönemde yüzer feylesofun yapamayacağını, tek bir kişinin, üstelik örf ve âdetlerine sıkı sıkıya bağlı bir toplumda başararak gerçekleştirdiği açıklanmaktadır.

Cahiliye dönemi insanların genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, vahşiliğin içerisinde şekillenen bir toplum oldukları söylenebilir. Özellikle bâtil inançların ağır yükü altında kalmış bir toplum olarak; ırkçılık, cinsiyet ayrımı, zengin-fakir ayrımcılığı net bir şekilde görülmektedir. Bu dönem insanları içerisinde yeni bir dini tebliğ etmenin dışında, insanca yaşayabilmenin bile çok kolay olmadığı bir vaziyet içerisinde Allah'ın lütfuyla gerçekleşen mucizelerin, Peygamber Efendimizin tebliğini pekiştiren manevi yardımcıları olduğu kabul edilebilir.

Cahiliye dönemi, edebiyatın ve özellikle de şiirin yüksek oranda yaygın olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Peygamber Efendimizin, okuma yazma bilmeden ama edebî teknikleri kullanarak bunları tebliğ metotları içerisinde yerleştirdiğini sıklıkla görmek mümkündür. Şairlerin yarıştığı bir asırda, şairane üslupla onların arasında olmak hiç şüphesiz çok zordur ama gerek ahlâkı gerek insanlara tebliğ ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, nasıl muvaffak olduğu daha net bir şekilde idrak edilebilmektedir.

Kur'an-ı Kerim, kutsal kitap olmasının dışında bedi, belagat ve feshat gibi edebî sanatları kullanarak kendi döneminde ve şimdiye kadar olan süreç içerisinde en yüksek tarzda bir hitaptır. İçerisinde geçen her harfin bile bir sanat kuralını tamamlayıcı şekilde olması ve o dönemin yanlış bâtil inançlarına karşı doğruyu kanıtlamak için ince ama çok değerli detayları içermesi, O'nu insanın eserlerinden ayıran en önemli nedenlerdendir. Bu ince ayrıntıların örnekleri Bediüzzaman Said Nursi'nin "İşarat'ül İcaz" eserinde, tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır. O tafsilatlar sadece bir makalede değil belki binlerce makalede anlatılacak konuları barındırmaktadır.

Edebi sanatlarda düşünce aktarılırken, bu düşüncenin okuyucu ya da dinleyici tarafından anlaşılabilir olması beklenir. Bu beklenti, tebliğ vazifesi gösteren kutsal kitaplar için de geçerlidir. Kur'an-ı Kerim'in içerik üslubuna bakıldığı zaman, okuyan kişiyi rencide etmeden doğru yolu gösterdiği görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'in esas amacı insanları doğru yola iletme ve geldiği zamandaki insanların özellikle şiir sanatına çok düşkün olması, Kur'an-ı Kerim'in en görünür tebliğ şeklini oluşturmuştur. İlk önce insanları ıslah etme amacıyla sıralanan ayetlerin, geldiği zamanların dışında, gelecek olan insanların da yararlanabileceği şekilde yazdırıldığı söylenebilir.

*Peygamber
Efendimizin,
okuma yazma
bilmeden ama
edebî teknikleri
kullanarak
bunları tebliğ
metotları içerisinde
yerleştirdiğini
sıklıkla görmek
mümkündür.*

“Tebliğde esas olan iknadır, söz anlamayan vahşiler gibi ‘icbar’ değildir. Önemli olan İslamiyet’in mahbub ve ulvi olduğunu, emirlerine uyarak, davranışlar, hareketler ve ahlak ile göstermektir.”

Zira son kutsal kitap olarak gelen Kur’an-ı Kerim, o zamana kadar gelen peygamberlerin tebliğ ettiği kutsal kitapların özeti olarak da kabul edilmektedir.

Kur’an-ı Kerim, Hz. Âdem (as)’den itibaren çoğalmaya başlayan insan neslinin, Kur’an indirilmeye başladığı zamana kadar aldığı öğütlerin tamamını içerirken, muhatap aldığı toplumun kolaylıkla benimsediği şekilde hitap etmiştir. Çünkü ümmi bir topluma iman ve Allah’ı tanıtırken daha anlaşılır olması gerekmektedir ve bununla birlikte anlayan kişilerin de benimseyerek hayatlarına geçirmesi beklenmektedir.

Bu açıdan düşünüldüğü zaman Hz. Muhammed (asm)’in hayat tarzı ile Kur’an-ı Kerim arasındaki bütünlüğe de bakılması gerekmektedir. İlk akla gelen ve empati yapılabilecek en önemli nokta ümmi bir peygambere ve topluma gönderilmesidir. Bu durum, birçok ilim tahsil eden müşrik kimselerin çekememezlik nedeni olsa da ümmi bir kişinin bu kadar hatasız bir şekilde tebliğde bulunması herkesin çok dikkatini çekmiştir. Ayrıca tebliğ ettikleri ile kendi sözleri arasındaki uyum da ayrı bir önem taşımıştır. Çünkü söyledikleri ile kendisine vahyolunan ayetlerin arasındaki uyum insanları bir ikilem içerisinde bırakma ihtimalini kaldırmaktadır. Bu sebeple “yaşayan Kur’an-ı Kerim” benzetmesine uygun olarak görülen Nebinin bu özelliği, tebliğinin etkin olmasını sağlayan en önemli unsurlardandır. Bunun dışında tebliğindeki etkinin bir diğer nedeni de nübüvvetinden önce “El-Emin” sıfatıyla tanınan bir insanın yalan söyleme ihtimalinin hiçbir zaman düşünülmemesiydi.

Bediüzzaman Said Nursi Hutbe-i Şamiye eserinde tebliğ ile ilgili mealen şu açıklamayı yapmaktadır: “Tebliğde esas olan iknadır, söz anlamayan vahşiler gibi ‘icbar’ değildir. Önemli olan İslamiyet’in mahbub ve ulvi olduğunu, emirlerine uyarak, davranışlar, hareketler ve ahlak ile göstermektir.”

Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (asm)’in hayatı arasındaki bütünlüğün ne derece önemli olduğuna bu açıklama iyi bir örnektir. Evet, Kur’an-ı Kerim çok önemli mesajlar içermektedir ve bu mesajları tamamlayarak etkisini arttıran, Peygamber Efendimizin yaşayış tarzı, alışkanlıkları ve öğütlerini barındıran Sünnet-i Seniyye’dir.

1. Hz. Muhammed (asm) ve Tebliğ

Hz. Muhammed (asm), yaşadığı toplumda bir peygamber sıfatıyla yer almadan önce seçkin bir kimse olarak saygı duyulan birisiydi. O’nun yalandan uzak güvenilir yaşam tarzı ile sadece insanlara değil tüm canlılara verdiği değer akla gelen ilk özelliklerindendir.

Hz. Muhammed (asm)’in peygamberlik vazifesine başlamadan önceki haliyle başladıktan sonraki hali arasında kişiliğinde hiçbir değişim görülmemiştir. Bununla birlikte tebliğ ettiği ilahi mesajların kişiliği ile uyum göstermesi ve iletişimindeki bütünlük çok önemlidir. Eğer aksi olsaydı iletişim kazaları ortaya çıkar ve büyük bir zıtlık oluşurdu.

“İletişim kazaları, trafik kazalarında olduğu gibi, kazalara yol açan nedenler bilindiği derecede azaltılabilir. İletişim konusunda bilgi edinen birey hem kendini hem de çevresindekileri daha iyi değerlendirir ve anlar. Kendi davranışlarını değerlendirebilen kimse, kurmuş olduğu ilişkilerin temelinde yatan psikolojik süreçleri anlar ve farkına varmadan ortaya çıkan ‘iletişim kazalarını önleyebilme imkanına kavuşur.”¹

Bu anlamda mesajın doğru bir şekilde iletilmesi, bu iletilerin alıcı tarafından yabancılamadan alınması beklenmektedir. İletiyi yapan kişinin kendi hal ve hareketleri ile doğrudan doğruya ilgisi olan iletiler, Kur’an-ı Kerim’in geldiği dönemde Hz. Muhammed (asm) tarafından düzgün bir şekilde ifa edilmiştir. Bu doğru yaklaşımdan sonra şu da söylenebilir ki, bu iki tutarlı çizgi, aslında tebliğ döneminde O’na olan güveni arttırmış ve her olay karşısında manevi danışman haline getirmiştir. Bu sadece insanlarla sınırlı kalmayarak tüm canlı türlerinde çeşitli örneklerle gösterilmiştir.

Cahiliye devrine bakıldığı zaman büyük bir karmaşanın hâkim olduğu ağır bir atmosfer göze çarpmaktadır. Bu ağır atmosferi dağıtmak zordu ve Peygamber Efendimizin (asm), sabrı bu noktada aydınlatıcı bir role sahiptir. Zira sadece inanmak yeterli değildir, asıl konu ihlâsla iman etmektir. Bu konuda en önemli örnek hiç şüphesiz ihlâsını kaybeden Sa’lebe’dir. Onun kıssası tüm inananlar için çok önemlidir:

“Sa’lebe, Peygamberimizden (asm) zengin olmak için dua ister. Peygamberimiz (asm) ise: “Şükürünü eda edeceğin az mal, şükürünü eda edemeyeceğin çok maldan hayırlıdır.” diyerek şükre dâvet etse de Sa’lebe hiç durmadan aynı isteği tekrarlayınca Peygamberimiz (asm) dua eder. Sa’lebe bir koyun alır ve koyunları çoğaltır. İbadetlerini işlerinin yoğunluğundan dolayı yapamamaya başlar. Zekât emri geldiğinde “Bu cizyeye benziyor, bir düşünüyüm.” diyerek zekât vermez. Hakkında inen ayette zekât emrinin kesin bir emir olduğunu, cizye olmadığını öğrenir ve Peygamberimize (asm) zekâtını götürür. Fakat Peygamberimiz (asm) “Allah beni senin zekâtını almaktan men eyledi.” buyurarak zekâtını almaz.”³

İman etmek ve inanmak, ihlâsla birlikte birbirini tamamlar. Yoksa nefis, imanlı kişiler için her zaman en büyük çeldiricidir. İhlâs ve iman Risale-i Nur’un birçok yerinde geçmekte olup; Kastamonu Lahikasında bu konu şu şekilde açıklanmaktadır:

“Mesleğimiz sırr-ı ihlâsa dayanıp, hakaik-ı imaniye olduğu için, hayat-ı dünyaya, hayat-ı içtimaiyeye mecbur olmadan karışmamak ve rekabet ve tarafgirliğe ve mübarezeyle sevk eden hâlâttan tecerrüd etmeye mesleğimiz itibarıyla mecburuz.”

Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi, sadece iman etmek yeterli değildir. Salebe örneğinde görüldüğü üzere imanlı bir kişinin ihlâsla hareket etmesi ve özellikle çeldirici olabilen tüm unsurlara karşı kendisini kapatması gerekmektedir.

*Tebliğ,
peygamberlerin
özelliklerinden
birisidir ve tebliğ
edileni açıklamak
ve izahatı ile
zamana uygun
bir forma sokmak
da tebliğ edileni
unutturmamaktır.*

Tam da bu noktada Peygamber Efendimizin (asm), İslâm ve ihlâs noktasında en üst örnek olduğu bilinmektedir. Zira Nahl Suresi 25. Ayet'te: "Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır, onlarla en güzel şekilde mücadele et." buyrulmuştur. En güzel şekilde, ahlâkı ve metaneti ile her durumda kalben Allah'a tutunmasıdır. Aynı zamanda kendisine inananlardan da bu şekilde hareket etmelerini istemektedir.

Peygamber Efendimizin (asm) tebliğinde kimi zaman mucizeler de görülmektedir. Çünkü insanların somut olarak delile ihtiyaç duyduğu zamanlarda, Allah son elçisini hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır. Hurma kütüğünün ağlaması, ellerinde su fişkırması, ayın ikiye bölünmesi, Miraç Hadisesi... Her zaman Allah'a dayanan ve sadece O'ndan yardım isteyerek yaptığı peygamberlik vazifesinde, yalnız kalmamıştır. Aldığı bu manevi destekle Peygamber Efendimiz, son derece anlaşılır, güvenilir, her tavriy-la çok sevilen bir tebliğ vazifesinde bulunmuştur.

Peygamber Efendimizin (asm) tebliğ vazifesi konusunu toparlayacak olursak; o zamanda yaşayan insanların ihtiyaçlarına binaen düzeltilmesi gerekli olan konularda ve anlatım tarzı olarak şairane üslubun çok yaygın olduğu dönemde, yine en yüksek bir üslupla karşısındaki kişilere tebliğde bulunarak söylediklerini hayat tarzı ile somut bir şekilde göstermektedir. Özellikle Sünnet-i Seniyye, yani Peygamber Efendimizin (asm) Kur'an-ı Kerim'in buyurdıkları ekseninde ve yine bir vahiy ürünü olarak yapmış olduğu tavsiyeler, tebliğ vazifesini güçlendiren unsurlardır. Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Seniyye her zaman birbirlerini tamamlayıcı olmuştur. Risale-i Nur, özellikle bu buyrukları ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Çünkü Peygamber Efendimizi (asm) saymadan tebliğ çok eksik kalacaktır. Ya da O'nu sadece Kur'an-ı Kerim'i yeblig eden bir elçi saymak da yine o çok yanlıştır.

Peygamber Efendimiz'den (asm) çok zaman sonra yaşayan ve Kur'an-ı Kerim'i okuyup tahsil etmeden önce Peygamber Efendimizi tanımak isteyen ve araştıran Rus asıllı yazar Tolstoy, vefat etmeden iki yıl önce Hintli bir âlimin yazdığı Hadis-i Şerif kitabını okur. Ve okuduktan sonra Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (asm) hayatını araştırmaya başlar ve bu araştırmanın ardından Peygamber Efendimizin (asm) hayatından çok etkilenerek bir kitap kaleme alır. Adı 'Hz. Muhammed' olan kitabında, Peygamber Efendimizle ilgili duygularını, içtenlikle ve şu şekilde yazar:

"O'nu hissettiğim ve O'nu aradığım zaman yaşıyordum. Öyleyse, O vardır. O, onsuz yaşanmayan şeydir."

2. Risale-i Nur ve Tebliğ

Risale-i Nur, bir tek Kur'an-ı Kerim'i kaynak alarak yazılmış, müelli-fi olan Bediüzzaman Said Nursi'ye göre aslında yazdırılmıştır. Tebliğ, peygamberlerin özelliklerinden birisidir ve tebliğ edileni açıklamak ve izahatı ile zamana uygun bir forma sokmak da tebliğ edileni unutturmamaktır. Zira dünya işleri insanı çok meşgul eden ve kafasını dalgalandıran bir serüvendir. Günümüzde eğitim, eğitimden sonra iş hayatı, mal mülk sahibi

olmak... Bu unsurların her birisi insanı Allah'tan uzaklaştıran ve dini unutturan nedenlerdir. Evet, Kur'an-ı Kerim her evde bulunmaktadır ama içerisindeki hakikatlerin ne kadar farkında bir hayat yaşanmaktadır?

Risale-i Nur, bu noktada kendi dönemindeki birçok konuya ışık tutmuş ve bu konulardaki sorular mantığa uyacak şekilde cevaplamıştır. Zaman ilerledikçe ilimdeki gelişmeler, eğitimde olan farklılıklar ve Batılılaşma gibi çok yönlü alanların içerisinde oluşmuş olan soruları ve bu soruların sonucunda hâşâ Allah'ı inkârâ kadar gidebilen ciddi durumlarda, İslâmî tek cevap mercii olmuştur.

“Risale-i Nur, ibadet yerinde ilim içinde, hakikata bir yol açmış. Sü-luk ve evrad yerinde mantıki bürhanlarla ilmi hüccetler içinde, hakikatü'l-hakaika bir yol açmış ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde doğrudan doğruya ilm-i kelim içinde, ilmi akide ve usulü'd-din içinde bir velayet-i kübra yolunu açmış ki, bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefi dalaletlere galebe ediyor; meydandadır.”⁵

Ankebut Suresi'nin 20. Ayetinde geçen “De ki: “Yeryüzünde dolaşın yaratmayı da yapacaktır. (Kıyametten sonra her şeyi tekrar yaratacaktır) Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter.” anlamının unutulduğu ve maddeperest bir havanın ağır bastığı zamanlarda Bediüzzaman Said Nursi, cevap olarak kâinattaki hiçbir şeyin kendi kendine olmadığını anlatmaktadır:

“İşte şu kâinata nazar-ı hikmetle bakıldığı vakit, azim bir şecere mânâsında görünür. Ve şecerenin nasıl dalları, yaprakları, çiçekleri, meyveleri vardır; şu şecere-i hilkatın de bir şikkı olan âlem-i süffünin, anâsır dalları, nebâtât ve eşcar yaprakları, hayvanât çiçekleri, insan meyveleri hükümünde görünür. Sâni-i Zülcelâlin ağaçlar hakkında câri olan bir kanunu, elbette şu şecere-i âzamda da câri olmak, muktezâ-i ism-i Hakîmdir. Öyle ise, muktezâ-i hikmet, şu şecere-i hilkatın de bir çekirdekten yapılmasıdır.”⁷

Sonuç

İnsanlığın ilk yaratıldığı zamanlardan itibaren manevi olarak desteğe ihtiyaç duyan insanoğlu, zaman zaman gönderilen peygamberlerin iletmiş mesajlar, suhufar ve kitapları kendilerine rehber edinmişler, bu doğrultuda Allah'ı tanımaya başlamışlardır. Kur'an-ı Kerim, kendisinden evvel gönderilen kutsal kitapların tüm mesajlarını içeren ve kendi zamanındaki ve kendisinden sonraki zamanlarda gelecek olan insanların anlayabileceği dil ve üslupla indirilmiş bir kitaptır.

Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'i, Hz. Muhammed'in tebliğinden ayrı tutmamak gerekmektedir. Zira tebliğ, İslâmiyet'e çağırırken en etkili yol olmuş, tebliğde insanlara karşı gösterilen tutum mesajların alınmasında önemli sayılmıştır. Bu yüzden Peygamber Efendimizin tebliğ vazifesinde gösterdiği tutumu İman Hizmetinde önemli bir yere sahiptir ki Risale-i Nur da bu tebliğin ışığında ilerleyebilmiştir.

*Kur'an-ı
Kerim her evde
bulunmaktadır
ama içerisindeki
hakikatlerin ne
kadar farkında
bir hayat
yaşanmaktadır?*

İman hizmetinde tebliğ çok önemlidir. Zira tebliğin şekli insanları ya cezp eder ya da soğutur. Gerek Peygamberimiz (asm) gerek Risale-i Nur tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirmiş ve kendisinden sonra gelen ihlâslı müminlerin de aynı şekilde ilerlemesini istemiştir.

Kaynakça

- 1- Cüceloğlu, Doğan (1996), Yeniden İnsan İnsana, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- 2- Ferşadoğlu, Ali (1998), Bediüzzaman'a Göre Günümüzde Hizmet Metodu- Cihad-ı Mânevî: İrşad ve Tebliğ, Köprü Dergisi, No: 63
- 3- Kösmene, Süleyman (2017), Salebe'nin Duası Neden Kabul Edilmedi?, Yeni Asya Gazetesi: https://www.yeniasya.com.tr/suleyman-kosmene/salebe-nin-zekati-neden-kabul-edilmedi_423682, 21.03.2020 tarihinde Yeni Asya Gazetesi sitesinden alındı.
- 4- Nursi, Said, Bediüzzaman (2000), Sünnet-i Seniye Risalesi, s. 114, İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- 5- Nursi, Said, Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası, s. 80, İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- 6- Nursi, Said, Bediüzzaman, Hutbe-i Şamiye, s. 96, İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- 7- Nursi, Said, Bediüzzaman, Sözler, s. 944, İstanbul: Yeni Asya.
- 8- Yalman, Hakan (1998), İnsan İnsana Tebliğ, Köprü Dergisi, No: 63
- 9- Yargıcı, Atilla (1998), Kur'ani Tebliğ Metodu, Köprü Dergisi, No: 63